

Χάρτες αιχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 2
VOLUME 2

ΤΕΥΧΟΣ 1
ISSUE 1

ΜΑΪΟΣ 2003
MAY 2003

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- ΥΠΕΧΩΔΕ
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειφ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΙΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδίον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 - 74456 fax: 24210 - 74380

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρος

Επιμέλεια έκδοσης : Άννα Σαμαρίνα - Παναγιώτης Πανταζής
Layout : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
Σχεδιασμός εξωφύλλου : Γιώργος Παρασκευάς
Εκτύπωση : Αλέκος Ξουράφας
Κεντρική διάθεση : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Περιεχόμενα

	Εισαγωγή	4
	Λαμπριανίδης Λ.	6
Τοπικά προϊόντα ως μέσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	Μηριασούλη Ε.	36
Τα "κοινά" - πόροι συλλογικής ιδιοκτησίας και συλλογικής ευθύνης: έννοιες, προβλήματα και το ζήτημα της διαχείρισής τους	Μπεριάτος Η.	58
Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευομένων περιοχών στην Ελλάδα: θεσμικές εξελίξεις, προβλήματα και προοπτικές	Ψυχάρης Ι., Γεωργίου Γ.	90
Το δημοσιονομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη διεύρυνση και οι επιπτώσεις του στην περιφερειακή συνοχή	Λιαργκόβας Π., Γιαννιάς Δ. και Φωτόπουλος Γ.	114
Συγκλίσεις και αποκλίσεις της ποιότητας ζωής στην Ελλάδα: 1960-2000	Γαβρήλου Ε., Μπουρδάκης Β.,	130
Cube II - Hypercube: Η Νοηματική Ανασυγκρότηση του Χώρου: ο επαναπροσδιορισμός των "Αρχιτεκτονικών Σταθερών" και των Πρωταρχικών Δομών "Σωματικής Εμπειρίας"		
	ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
	Στεφάνου Ι., Μιχάλαϊνα Ε.	146
Σχολιασμός στη Λευκή Βίβλο για την ενέργεια: η συμπληρωματικότητα τριών φαινομενικά αντικρουόμενων στόχων	Χατζηθεοδωρίδης Φ., Καζάκη Σ. και Πογιαρίδης Η.	160
Η Εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου στα Ελληνικά Νησιά		
	ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
	Κάρκα Ε.	182
William Lafferty - James Meadowcroft (επ.), Implementing Sustainable Development Strategies and Initiatives in High Consumption Societies		
	ΑΠΟΨΕΙΣ	198
Συνέντευξη με τον Louis Albrechts		200
Συνέντευξη με την Patsy Healey		206
Συνέντευξη με τον Ernest Alexander		216
Συνέντευξη με την Rachele Alterman		226
Συνέντευξη με τον Hans Mastop		234

Συνέντευξη με την *Patsy Healey* Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο του Newcastle

"...Η συζήτηση για την κρίση στο σχεδιασμό αντιπροσωπεύει μία πολύ περιορισμένη θεώρηση του θέματος. Ο σχεδιασμός και οι διαδικασίες διακυβέρνησης βρίσκονται σε μία πολύ αργή και μακριά πορεία αλλαγής. Σε αυτό το πλαίσιο είναι σημαντικό να ενισχυθεί ο πειραματισμός και η καινοτομία, η επικοινωνία σε όλα τα επίπεδα καθώς και η σύνδεση των τοπικών με τα ευρύτερα προβλήματα...."

(P. Healey)

Κοκκώσης: Παρατηρούμε γύρω μας μία κρίση στο σχεδιασμό που πηγάζει από την έλλειψη εμπιστοσύνης της κοινωνίας στη δυνατότητα του κράτους να δημιουργήσει μηχανισμούς καθοδήγησης. Από τη μία, ο σχεδιασμός έχει συνδεθεί με τις δραστηριότητες του κράτους ως ρυθμιστή και μηχανισμό ανακατανομής των ωφελειών και μείωσης του κόστους. Από την άλλη, υπάρχει σε διάφορους τομείς πληθώρα από πλαίσια σχεδιαστικής δραστηριότητας όπως για παράδειγμα η διαχείριση παράκτιων ζωνών, η διαχείριση λεκανών απορροής, η αγροτική πολιτική σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, τα οποία διαφέρουν από τους παραδοσιακούς μηχανισμούς σχεδιασμού για τις χρήσεις γης. Σε αυτούς τους τομείς παράγονται μηχανισμοί σχεδιασμού και ευκαιρίες για την ανάπτυξη αυτού που θεωρείται ως κεντρική ουσία του σχεδιασμού. Αυτά είναι δύο αρχικά σημεία για τα οποία θα ήθελα να έχω τη γνώμη σας.

Healey: Η συζήτηση για την κρίση του σχεδιασμού έχει ξεκινήσει εδώ και αρκετό καιρό και είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να αναρωτηθεί κανείς του λόγους για τους οποίους συνεχίζουμε να ασχολούμαστε με την κρίση του σχεδιασμού. Πιστεύω ότι επειδή βρισκόμαστε σε μία μακρόχρονη και αναπόφευκτη αργή διαδικασία αλλαγής των κυβερνήσεων και συγχρόνως παρατηρούμε μετεξελίξεις των προτεραιοτήτων και των πρακτικών διοίκησης, σε αυτό το πλαίσιο αναφερόμαστε σε κρίση του σχεδιασμού. Προφανώς ο τρόπος με τον οποίο θα πραγματοποιηθούν οι αλλαγές θα διαφέρει σημαντικά σε κάθε κράτος μέλος, ή περιφέρεια, αλλά υιοθετώντας τη νοοτροπία της βορειοδυτικής Ευρώπης, μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι

πριν από 50 χρόνια δημιουργήσαμε έναν μηχανισμό διακυβέρνησης που ήταν εξαρτημένος από τα πλούσια κράτη. Έτσι μπορούσαμε να συσχετίσουμε το σχεδιασμό με τη δραστηριότητα των κρατών τουλάχιστον σε επίπεδο εθνικού σχεδιασμού, αλλά ταυτόχρονα μας ενδιέφερε ο σχεδιασμός και ως μέρος του μηχανισμού εξασφάλισης ενός κράτους κοινωνικής πρόνοιας. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, ένα από τα χαρακτηριστικά αυτού του "συνδρόμου" ήταν μία τάση δημιουργίας αυτού του κράτους πρόνοιας α-χωρικά, προσφέροντας παγκόσμια (καθολικά) προνόμια στους πολίτες. Αυτό συνέβη σε πολλές χώρες οι οποίες δημιούργησαν εκείνο τον καιρό μεγάλους λειτουργικούς τομείς (υπουργεία), καθώς και στα κομμουνιστικά κράτη. Εκείνο τον καιρό ο σχεδιασμός είχε πολύ συχνά λειτουργικό ρόλο διότι παρείχε τη χωρική και αστική πραγματοποίηση του ονείρου για μία καλύτερη, παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, στην οποία τα προνόμια θα είναι ευρέως διαδεδομένα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου όπου ο συντονισμός μεταξύ τόπου και χώρου θεωρείτο ότι θα επιλυθεί σε τοπικό επίπεδο.

Καθώς τα πράγματα εξελίχθηκαν, και ακολούθησαν διαφορετικούς τρόπους ανάπτυξης σε κάθε χώρα, συνειδητοποιήσαμε ότι σε μεγάλο βαθμό η ανάπτυξη των περιοχών δεν κατευθύνονταν μόνο από τα κράτη, όχι μόνο λόγω των επιφυλάξεων για τον τρόπο λειτουργίας των κρατών, αλλά και λόγω της αυξημένης έμφασης για ανάπτυξη με την οποία ασχολείται μεγάλη μερίδα ανθρώπων. Αρχικά το είδαμε αυτό με τις κοινές δημόσιες-ιδιωτικές επιχειρήσεις, στη συνέχεια το αντιμετωπίσαμε ως κάτι που θα μπορούσαμε να το προωθήσουμε στην αγορά, και προσπαθούμε να πούμε ότι αυτή είναι η αγορά και αποτελείται από τους κυβερνητικούς οργανισμούς και τους ιδιωτικούς συνεταιρισμούς της κοινωνίας. Άρα προσεγγίζουμε αυτό το ζητούμενο της ανάπτυξης περιοχών ως κάτι που δεν γίνεται μόνο από την τοπική αυτοδιοίκηση ή μόνο από την κεντρική κυβέρνηση, αλλά ως κάτι στο οποίο συμμετέχουν πολλοί και διαφορετικοί άνθρωποι και φορείς δημιουργώντας έτσι μία νέα εκδοχή. Ταυτόχρονα ασκούμε κριτική ως προς τον υλιστικό τρόπο οργάνωσης και τις αστοχίες στον συντονισμό. Αυτή είναι μία πολύ ενδιαφέρουσα εξέλιξη που συμβαίνει σε πολλές χώρες και σε πολλές διαφορετικές περιπτώσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη. Υπάρχουν πολλές ομάδες που αγωνίζονται να βρουν έναν καινούριο τρόπο προσέγγισης της τοπικότητας, της τοπικής ανάπτυξης, και τους τρόπους που συσχετίζονται οι διαφορετικές διαστάσεις αυτής της τοπικής ανάπτυξης. Δεν είναι αρκετό να υπάρχει παροχή υγείας ή παροχή εκπαίδευσης αλλά το πώς εμπλέκονται όλα μαζί ώστε να παράγουν συγκεκριμένες ιδιότητες του χώρου και της εδαφικότητας. Κατά μία έννοια είναι συναρπαστικό για όλους εμάς που ασχολούμαστε με τη σπουδαιότητα και τη σημασία της χωρικής διάστασης, τη "χωρικότητα", την απάντηση στο "που"; Πάντα γνωρίζαμε ότι είχε σημασία αλλά τώρα βρισκόμαστε σε μία κατάσταση όπου όλο και περισσότεροι άνθρωποι, ο τομέας των επιχειρήσεων, περιβαλλοντικές ομάδες, ακόμα και πολίτες, ανησυχούν και ενδιαφέρονται για τον τρόπο που αρθρώνονται οι εξελίξεις στον τόπο διαμονής ή αναψυχής τους.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η κρίση είναι στη μετάλλαξη της κυβέρνησης από μία μορφή οργάνωσης σε μία άλλη και με βάση αυτό ο τρόπος με τον οποίο ο σχεδιασμός μπορεί να βοηθήσει στην οργάνωση και τον συντονισμό των θεμάτων γύρω από τις ιδιότητες του χώρου είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Πολλοί από τους πολεοδόμους-χωροτάκτες που ασχολούνται με το σχεδιασμό είναι προσκολλημένοι σε παλαιότερα μοντέλα και πρακτικές. Δεν πιστεύω ότι υπάρχει κρίση τώρα πια, αλλά μία πολύ σύνθετη διαδικασία μετάβασης στην οποία χρειάζεται χώρος για νέες ανακαλύψεις, πειραματισμό, τοπική φωνή, καθώς και ιδιαίτερη σημασία σε ευρύτερα ζητήματα.

Κοκκώσης: Σε αυτό το πλαίσιο, ένας κεντρικός μηχανισμός διαβιβάζει τις προτεραιότητες, κάτι για το οποίο έχετε γράψει εκτενώς, το ρόλο του σχεδιασμού ως ένα πεδίο για επικοινωνία, ή το ρόλο της διαδικασίας σχεδιασμού ως μηχανισμό επιλογής προτεραιοτήτων και συναινετικής απόφασης.

Healey: Υπάρχει μεγάλη διαφωνία σχετικά με το βαθμό στον οποίο η ανάπτυξη συλλογικών διαδικασιών, διαβουλευτικών και συναινετικών διαδικασιών, είναι επιθυμητή. Παρατηρείται μία εννοιολογική μετατόπιση. Παλαιότερα, την εποχή της εθνικιστικής προσέγγισης, θεωρούσαμε ότι το σημαντικό ήταν να επικεντρωθούμε στην απόφαση, τον τρόπο με τον οποίο λαμβάναμε την απόφαση, την ποιότητά της και το περιεχόμενο της απόφασης. Υιοθετώντας μία διαφορετική οπτική, μπορούμε να πούμε ότι σε αυτή τη στάση των κυβερνήσεων, έχουμε να αντιμετωπίσουμε την κατασκευή ενός ολόκληρου συστήματος από κοινωνικές σχέσεις, προώθησης της γνώσης, δημιουργίας δικτύων και κινητοποίησης των πολιτών να ασχοληθούν με διάφορα θέματα. Επικεντρώνουμε πάρα πολύ στις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις και σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να εξετάσουμε και την ποιότητα των αλληλεπιδράσεων, γεγονός που σημαίνει ότι η επικοινωνία συμβάλλει στην ποιότητα και το είδος των αλληλεπιδράσεων. Κατά τη διάρκεια αυτών των αλληλεπιδράσεων πρώτα πρέπει να επανεξεταστούν οι διαδικασίες προκειμένου να αναπτυχθούν καινοτόμοι, πειραματικοί, δυναμικοί τρόποι κινητοποίησης όλων των διαφορετικών ομάδων, να προσδιοριστούν αυτά που είναι σημαντικά και να επικεντρώσουμε σε αυτά και τέλος πρέπει να εξεταστεί η ποιότητα της αλληλεπιδράσης. Οι επικοινωνιακές διαδικασίες έχουν έναν πολύ ενδιαφέροντα τρόπο να εξετάζουν την ποιότητα.

Έχω γράψει αρκετά για το συμμετοχικό σχεδιασμό και πολλοί το έχουν παρερμηνεύσει ότι πρέπει να δοκιμαστεί παντού, να συμμετέχουν όλοι, να υπάρχει ομοφωνία και συναίνεση για το χώρο. Στην πραγματικότητα δεν το φαντάστηκα ποτέ έτσι, επειδή προέρχομαι από μια διαφορετική αστική πολιτική οικονομία, η οποία μου λέει ότι υπάρχουν συνεχώς θεμελιώδεις συγκρούσεις μεταξύ των διαφορετικών ομάδων με διαφορετικά ενδιαφέροντα και αυτές οι συγκρούσεις συμβαίνουν σε όλο το φάσμα των θεμάτων. Ένα θέμα που με ενδιαφέ-

ρει ιδιαίτερα είναι ότι σε πολλές περιπτώσεις, αυτές τις συγκρούσεις τις φανταστήκαμε ως μεγάλες διαφωνίες μεταξύ των ιδεολογικών ομάδων και των διαφορετικών πολιτικών παρατάξεων, αλλά στις μέρες μας, οι συγκρούσεις φαίνονται να αποτελούν τομές με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Οι πολίτες θέλησαν να αναπτύξουν τη δυνατότητα να αρθρώσουν τη σημασία της τοπικής ανάπτυξης σε μια περιοχή και να εξασφαλίσουν ότι η "φωνή" της περιοχής (π.χ. του Βόλου) και οι πολλαπλές μορφές της θα μπορούσαν να πάρουν θέση και να αντισταθούν στις δυνάμεις παγκοσμιοποίησης ή να αντισταθούν στην ταυτότητα που της αποδίδει το κεντρικό κράτος. Αν και η ανάμειξη σε μερικές από αυτές τις συμμετοχικές διαδικασίες θα μπορούσε να είναι ένας τρόπος εισχώρησης στους τοπικούς πόρους, η τοπική γνωστική ικανότητα προσπαθεί να ανακαλύψει τι είναι πραγματικά επιθυμητό. Ένα άλλο ζήτημα που δεν θα πρέπει να ξεχάσουμε είναι ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούσαν να συνδεθούν αυτά τα θέματα με την τοπική περιοχή και να καταστεί ο σύνδεσμος αρκετά ισχυρός ώστε να μπορεί να αντισταθεί σε άλλες δυνάμεις και πιέσεις. Για μένα ήταν μια πολύ προσδιοριστική δήλωση επειδή σκέφτομαι για αυτό που συνηθίζαμε να αποκαλούμε κοινωνική δικαιοσύνη και τη κατανομική δικαιοσύνη. Πρέπει να εξετάσουμε την κατανομική δικαιοσύνη σε έναν πιο ουδέτερο τρόπο, να προσπαθήσουμε να εξετάσουμε σε όλες τις μικρές κατανομημένες αδικίες, να προσπαθήσουμε δώσουμε την προσοχή σε όλα αυτά και αν δεν έχουμε γνώση της τοπικής κοινωνίας δεν μπορούμε να το πετύχουμε.

Κοκκώσης: Είναι τελικά ασαφής ο κεντρικός ρόλος; Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο ρόλος του σχεδιασμού είναι η διευκόλυνση της επικοινωνίας, ο προσδιορισμός των αλληλεξαρτήσεων και η συζήτηση και η επικοινωνία σε σχέση με αυτά;

Healey: Θα συμφωνούσα με όλα αυτά. Βεβαίως από την πλευρά της διαδικασίας θα πρέπει να υπάρξει κάποιος προβληματισμός σχετικά με το είδος των συνόλων των διαδικασιών που θα προταθεί στους οργανωτές. Οι πολεοδόμοι - χωροτάκτες πρέπει επίσης να γνωρίζουν για τη σχέση μεταξύ του πλαισίου και του συνόλου των διαδικασιών και δεν πρέπει ακολουθούν το ρητό "αυτή είναι η συνταγή, εφαρμόστε την". Θα πρέπει να γνωρίζουν τον τρόπο κατανόησης των διαφορετικών συνθηκών και καταστάσεων. Άντ' αυτού, αυτό που έκαναν ήταν να βρίσκουν τοπικές διασυνδέσεις με παγκόσμια απήχηση και πιθανά σενάρια και να προσθέτουν νέα σενάρια διευρύνοντας κάτι που ήταν ήδη γνωστό στο κοινό. Από την άποψη της εμπειρίας και της κατάρτισης, δεν αρκεί μόνο η γνώση των επιπτώσεων αλλά η γνώση και των ιδιαιτεροτήτων των συγκεκριμένων επιπτώσεων. Αυτό που συμβαίνει εδώ είναι ότι οι συσχετισμοί με αυτού του είδους τις διασυνδέσεις, κάνουν μία βαθμιαία επεξεργασία, γνωρίζοντας πού είναι πιθανό να αναπτυχθούν και ποιος θα τους αναπτύξει. Όσοι προέρχονται από ένα υπόβαθρο χωροταξικού σχεδιασμού θα είναι σε θέση να πουν κάτι για το "χώρο" αυτής της πρακτικής. Ένα άλλο πράγμα που πρέπει να κάνουν οι πολεοδόμοι-χωροτάκτες, είναι να

βοηθήσουν στη σύλληψη και κατανόηση της ατζέντας που θα πρέπει να απασχολεί όποιον ασχολείται με την ποιότητα του χώρου και ποιες είναι οι διαστάσεις, καθώς και να μελετήσουν εάν οι άλλες προεκτάσεις που προτείνονται από το κοινό αξίζουν, όχι απαραίτητα προσφέροντας λύσεις αλλά προσφέροντας μία ιδέα των ευκαιριών και των δυνατοτήτων. Σίγουρα όσον αφορά την άρθρωση κάποιας ιδέας για το μέλλον σε κάποια τοπική συμμετοχική διαδικασία, μερικές φορές δημιουργούνται ομάδες και ίσως οι περιφερειακές ή τοπικές ομάδες να έχουν μια πολύ σαφή ιδέα της άποψής τους για το πώς θέλουν να είναι ο τόπος τους και πώς θα επιθυμούσαν να τον δουν να αναπτύσσεται.

Μερικές φορές, όπως με τις περιβαλλοντικές ομάδες που έχουν πλήρη σχεδιαγράμματα δράσεων, το κοινό έχει πολλές ιδέες αλλά δεν ξέρει πώς να τις συμπεριλάβει σε κάποια στρατηγική, η οποία θα μπορούσε να τις προωθήσει. Πιστεύω ότι μια από τις ειδικότητες των πολεοδόμων-χωροτακτών είναι, να αρθρώσουν τις ιδέες αυτές, μέσω μίας επικοινωνιακής συμβουλευτικής διαδικασίας. Οι πολεοδόμοι-χωροτάκτες δεν θα πρέπει να περνούν πολύ γρήγορα στο σχεδιασμό και ούτε θα έπρεπε ακόμη και να υπάρχει σχέδιο με τον παραδοσιακό τρόπο, αλλά θα πρέπει να βοηθούν το κοινό λέγοντας ότι εάν θέλετε να κρατήσετε αυτά τα πράγματα που θεωρείτε σημαντικά, δεν θα πρέπει να αποπροσανατολιστείτε από τον τρόπο με τον οποίο θα τα συμπεριλάβετε έτσι ώστε να μεταφερθεί διαχρονικά το μήνυμα. Ο σχεδιασμός θα πρέπει να κάνει μία ιδέα να διαρκέσει ακόμα κι αν οι άνθρωποι αλλάξουν, να διαμορφώσει μια ιδέα που θα προωθηθεί σε όλους τους χώρους, να δημιουργήσει μία ιδέα που θα εμπνεύσει τους ανθρώπους να δημιουργούν και να αναπτύσσονται. Είναι αρκετά πολύπλοκο αλλά νομίζω ότι αυτό χρειάζονται οι στρατηγικές σήμερα.

Κοκκώσης: Πιστεύω ότι αν και τυπικά υπάρχει μια "διάβρωση" του μηχανισμού σχεδιασμού, ανακαλύπτουμε και πάλι την ανάγκη σχεδιασμού μέσω πολλών ευκαιριών όχι μόνο από την πλευρά των επιχειρησιακών τύπων σχεδιασμού, αλλά και μέσω των πολύ βασικών εννοιών που κυριαρχούν στη σύγχρονη κοινωνία - όπως η βιώσιμη ανάπτυξη - και διερευνούμε πώς συνδέονται η μια με την άλλη και πώς αλληλεπιδρούν. Παρατηρούμε ότι αυτό εισάγει έμμεσα έναν κεντρικό μηχανισμό προτεραιοτήτων και είναι ενδιαφέρον ότι ακόμα και στο Η.Β., που είχε ποτέ μια περιφερειακή πολιτική ή μια προοπτική περιφερειακής ανάπτυξης, έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη πλαισίων περιφερειακών οραμάτων.

Healey: Έτσι όπως είναι διαμορφωμένη η κατάσταση στη Βρετανία, (γράψαμε ένα βιβλίο σε συνεργασία με κάποιους συναδέλφους για το "Στρατηγικό Σχεδιασμό στη δεκαετία του '90") έχουμε μια στρατηγική πρακτική που είναι εντελώς α-χωρική, διότι οι πολίτες δεν μπόρεσαν να συλλάβουν τις ιδιότητες του χώρου και το "πού των πραγμάτων". Μεγάλη αντίθεση παρουσιάζει η Γαλλική, Γερμανική και Ολλανδική εμπειρία, για τους οποίους η επικέντρωση

στο χώρο είναι μέρος της γενικότερης πολιτικής τους κουλτούρας. Στην περίπτωση μας η εμπορική, οικονομιστική-χρηματοοικονομική πολιτική κουλτούρα μας, μας καθιστά ένα κράτος μικρών καταστημάτων χωρίς χωρικούς προβληματισμούς. Επομένως, αν και ήταν αρκετά δύσκολο για τη Βρετανία, θα πρέπει να υπάρξει μια παγκόσμια, πολιτιστική, κοινωνική, οικονομική πίεση στην κουλτούρα της διακυβέρνησης, να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην άρθρωση των χωρικών στρατηγικών και των πολιτικών. Νομίζω ότι το κίνημα που επηρεάζει και τη Βρετανία είναι μέρος μιας πολύ ευρύτερης ανασύνθεσης. Σε αυτό το πλαίσιο υπάρχει μια πολύ ενδιαφέρουσα ερώτηση σχετικά με τα συστήματα σχεδιασμού και τους κανονισμούς. Σε όλες τις χώρες, και στη Βρετανία, έχει αναζητηθεί ο τρόπος με τον οποίο συλλαμβάνεται ο σχεδιασμός μέσα από τη ρυθμιστική διαδικασία και σε πολλές περιπτώσεις οδήγησε σε συρρίκνωση του συστήματος και μας περιόρισε σε ρυθμιστικό ρόλο. Νομίζω ότι δεν θα πρέπει να χάνει κανείς τη σημασία των κανονισμών για τις χρήσεις γης σε περίπτωση που ασχολείται με την εδαφική οργάνωση και εάν ασχολείται με τις στρατηγικές, πρέπει να έχει κάποια αναπτυγμένη ιδέα εάν πρόκειται να αποκτήσει τη δυνατότητα να επηρεάζει σημαντικά τη χωροθέτηση. Επομένως, χρειάζεται κάτι, το οποίο θα άπτεται των εδαφικών δικαιωμάτων, και των κανονισμών χρήσης γης, καθώς και του τρόπου κατανομής των κονδυλίων.

Πάντα πίστευα, συμφωνώντας με τον Anthony Giddens, ότι ο τρόπος που οι δομές επηρεάζουν είναι μέσω υλικών πόρων, ως ρυθμιστικές δομές, έννοιες και ιδέες, και θεώρησα ότι αυτή ήταν μία καλή αντιμετώπιση. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να προβληματιστούμε ιδιαίτερα για αυτές τις κανονιστικές δομές και νομίζω ότι θέλουμε να αναθεωρήσουμε την ιδέα ότι ο σχεδιασμός είναι, όπως θεωρούσαν στη δεκαετία των '90, μόνο κανονισμοί και ανεξάρτητα από το εάν θα τον αποκαλούμε στρατηγικό, περιφερειακό, χωροταξικό, εξακολουθεί να είναι αυτό που αποκαλούσαμε "στρατηγικό σχεδιασμό" εστιάζοντας σε όλα τα επιμέρους ζητήματα. Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι τελικά συμβαίνει και ο τρόπος με τον οποίο συμβαίνει. Συγχρόνως πρέπει να δώσουμε πολλή προσοχή στις ρυθμίσεις της δεκαετίας του '90 επειδή παρεισφρύνουν σε πολλά θέματα των εμπειριών των ατόμων, της κοινωνικής ζωής, των ενδιαφερόντων των επιχειρήσεων και τέλος έχουν σημαντικό ρόλο στην υλοποίηση κρίσιμων στρατηγικών ιδεών.

Πιστεύω επίσης ότι στη σύγχρονη κοινωνία, έχουμε παραμελήσει σοβαρά την επιστημονική σκέψη σε σχέση με τον καθορισμό των χρήσεων γης, και οφείλουμε να επανερχόμαστε συχνότερα στον παραδοσιακό τρόπο που έχουμε ρυθμίσει τις χρήσεις γης, δεδομένου ότι συνδέεται με άλλες ρυθμίσεις όπως για παράδειγμα του περιβάλλοντος ή για την υγεία και ασφάλεια. Πρέπει επίσης να προσέξουμε ιδιαίτερα τις μεθόδους με τις οποίες θα μπορούσαμε να κάνουμε αυτούς τους κανονισμούς και με ποιο τρόπο συνδέεται η κανονιστική διαδικασία των '90 με τις στρατηγικές διαδικασίες. Αυτό αποτελεί πάντα πρόβλημα αλλά θα πρέπει να το αντιμετωπίσουμε με θετικό τρόπο. Πρέπει να βρούμε έναν τρόπο να εκσυγχρονίσουμε την κανονιστική διαδικασία και οι ακαδημαϊκοί θα πρέπει να βοηθήσουν στην επανα-σύλλη-

ψη, επαναπροσδιορισμό της διαδικασίας, γεγονός που σημαίνει ότι θα πρέπει να δημιουργήσουμε μια σύνδεση μεταξύ του τρόπου ανάπτυξης του νόμου σε μία συγκεκριμένη περιοχή και της κανονιστικής διαδικασίας στη σύγχρονη κοινωνία. Αυτό είναι κάτι που δεν επεξεργάστηκα ποτέ λεπτομερώς η ίδια, αλλά είμαι βέβαιη ότι μπορεί να μας δώσει την αναδιάρθρωση των ιδεών και νομίζω ότι μόνο τότε θα είμαστε σε θέση να έχουμε ολοκληρωμένη εικόνα και να πάρουμε αποφάσεις.

Κοκκώσης: Αυτό φέρνει στην επιφάνεια το ζήτημα του κατά πόσο είναι εφικτό σε τοπικό επίπεδο να αντιμετωπιστεί η πολλαπλότητα των διαφόρων δομών και λειτουργιών και εάν είναι εφικτό να παρασχεθεί το προαπαιτούμενο, ανθρώπινο δυναμικό, οι οργανωτικές και τεχνικές ικανότητες, καθώς και ο τρόπος ενσωμάτωσής τους στην τοπική διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Healey: Υπάρχει μια πολύ χαρακτηριστική συζήτηση για τα όρια του "τοπικισμού" και προέρχομαι από το Η.Β. όπου είμαστε υπέρ-συγκεντρωτικοί και όμως έχουμε έντονη τοπική δυναμική και όλα όσα γράφω είναι στο πλαίσιο μίας προσπάθειας για τοπική "φωνή". Για παράδειγμα στην Κορέα, όπου έχουν ένα κεντρικό κράτος και τώρα αρχίζουν να αναπτύσσονται, αλλά δεν έχουν ακόμα τοπική αυτοδιοίκηση, ελλοχεύουν κίνδυνοι από την υιοθέτηση τοπικιστικών λύσεων λόγω απουσίας τοπικού και ανακατανεμητικής δικαιοσύνης, οδηγώντας όχι μόνο την μια ομάδα εναντίον της άλλης σε τοπικό επίπεδο αλλά και μίας περιοχής εναντίον μίας άλλης. Δεν πιστεύω ότι μια απάντηση μπορεί να τα συμπεριλάβει όλα, νομίζω ότι αυτό συμβαίνει ως επακόλουθο της εξέλιξης της κυβερνητικής πρακτικής, μέσα στην οποία σε διαφορετικές περιόδους, οι διαφορετικές εργασίες ίσως ήταν καλύτερα τοποθετημένες σε ένα συγκεκριμένο σημείο του συστήματος από ένα άλλο.

Είναι πιθανό ότι στο Η.Β. έχουμε αγωνιστεί για την αποκέντρωση, αλλά πρέπει να βοηθήσουμε ορισμένους πολιτικούς και δημόσιους υπαλλήλους να παραιτηθούν από αρκετά πράγματα αλλά συγχρόνως με την παραίτηση αυτή θα πρέπει να τους δώσουμε και κάποια νέα πάγια καθήκοντα όπως για παράδειγμα ο προσδιορισμός κάποιων ελάχιστων περιβαλλοντικών προτύπων. Ευτυχώς τα πρότυπα αυτά προσδιορίζονται στο επίπεδο της Ε.Ε. και από εκεί και κάτω κανένας που ζει στην Ευρώπη ή π.χ. κανένας που ζει στο Η.Β. δεν μπορεί να τα αμφισβητήσει. Ομοίως υπάρχουν ορισμένα θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης και ορισμένα ανθρώπινων δικαιωμάτων. Παρατηρούμε ότι υπάρχουν ορισμένα πράγματα όπως τα παραπάνω, ορισμένες δραστηριότητες που θα πρέπει να εμπλουτίσουν τα αποθέματα γνώσης που υπάρχουν σε όλους τους τομείς και θα πρέπει να εμπλουτιστούν σε ένα κλίμα συνεργασίας και διευκόλυνσης, όχι επιβολής. Αυτό θα ήταν πραγματικά χρήσιμο αλλά πολλοί δεν συνειδητοποιούν ότι πρέπει να γίνει.

Κοκκώσης: Αυτό οδηγεί στην ερώτηση εάν θα πρέπει να υπάρχουν κανόνες, ποιος θα τους αποφασίσει και ποιος είναι ο ρόλος του σχεδιασμού σε αυτό το πλαίσιο. Θα πρέπει να εξαρτόμαστε από φωτισμένους πολιτικούς, οραματιστές, ή υπάρχει ένα ελάχιστο κατευθύνσεων για αυτήν την διαδικασία;

Healey: Μια χώρα όπως η Σουηδία έχει αναλάβει ως εθνικό πρόγραμμα για να είναι επικεφαλής στη διατύπωση του τρόπου με τον οποίο η περιβαλλοντική ατζέντα μπορεί να εισχωρήσει στο σύνολο της κοινωνίας, της οικονομίας, της κοινωνίας των πολιτών, κ.λπ. και κάθε επίπεδο έχει αρθρωμένο λόγο και ο τομέας των επιχειρήσεων τοποθετεί τον εαυτό του επικεφαλής των περιβαλλοντικών θεμάτων σε διάφορα πεδία. Αυτό είναι μέρος ενός εθνικού προγράμματος, επομένως εάν αυτή ήταν η περίπτωση θα μπορούσαμε να πούμε "ναι" αυτό είναι κάτι σε εθνικό επίπεδο. Αυτό που νομίζω ότι είναι ιδιαίτερα ενοχλητικό είναι όταν όπως για παράδειγμα στη Μεγάλη Βρετανία όπου αρχίζουμε να μιλάμε σχετικά με το εάν θέλουμε να συμβάλλουμε στο περιβάλλον θα πρέπει να έχουμε στόχους για πόσες εκπομπές έτσι ώστε σε κάθε μέρος να αντιστοιχούν συγκεκριμένοι στόχοι. Αυτό το σύστημα ενώ έχει μερικά πολύ εποικοδομητικά αποτελέσματα, δομεί την τοπική συζήτηση, η οποία είναι μια πολύ στενή συζήτηση, για το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης, θέτει στους πολίτες πολλούς στόχους που πρέπει να επιτύχουν και είναι ιδιαίτερα καθοριστικό καθώς επιβάλλεται στην τοπική κοινωνία και αντιστέκεται στην εφευρετικότητα και την καινοτομία. Εάν θέλετε απλώς να αρθρώσετε μερικές αρχές ίσως χρειαστεί να ζητηθεί από κάθε τοπική αυτοδιοίκηση "θέλουμε να μας πείτε ποια θα είναι η συμβολή σας" και ίσως έχουμε κάποια χρήματα που μπορούμε να σας διαθέσουμε αλλά μέσω των χρημάτων θα αποκεντρώσουμε τις δραστηριότητες σε σας. Εάν έχει κανείς έναν καλό τρόπο για να πει αυτά που πιστεύει ότι είναι σημαντικά για την περιβαλλοντική ατζέντα, πρέπει να εξηγήει το τρόπο με τον οποίο θα αντιμετωπίσει όλα τα υπόλοιπα ζητήματα, πρέπει να δείξει το τρόπο που θα τα αρθρώσει και τότε θα μας βρει σύμφωνους.

Κοκκώσης: Αυτή είναι χαρακτηριστική αντιμετώπισης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε αρκετές παρεμβάσεις. Για παράδειγμα στο Πρόγραμμα INTERREG δίνεται έμφαση στο χαμηλότερο επίπεδο - όπως με τον Αμερικανικό τρόπο όπου η πολιτεία παρέχει το "καρότο" και οι πόλεις αποφασίζουν εάν θα συμμορφωθούν ή όχι. Αυτό είναι πολύ δύσκολο σε αυτό το μέρος του κόσμου, όπου οι βασικοί εμπλεκόμενοι δεν έχουν φωνή, είναι πολύ διασκορπισμένοι και οι ρόλοι δεν είναι ευδιάκριτοι. Είναι πολύ δύσκολο να προσδιοριστούν οι ρόλοι, ή οι βασικοί δρώντες, ιδίως σε πολλές περιπτώσεις όπου όλοι συμμετέχουν σε μικρό βαθμό σε ολόκληρη τη διαδικασία της ανάπτυξης.

Healey: Νομίζω ότι αυτό είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον ως φαινόμενο αλλά θα πρέπει να εμπεριέχει μεγάλες απογοητεύσεις και δυσκολίες. Ένα τόσο ολοκληρωμένο και διαφορετικό

πλαίσιο δεν θα επιθυμούσα να το σχολιάσω. Η ερώτηση που προκύπτει είναι πότε και γιατί θα έπρεπε οι άνθρωποι να θέλουν να έχουν οποιαδήποτε συλλογική δυναμική. Μπορώ να δω ακριβώς πώς συμβαίνει αυτό και τους λόγους πίσω από αυτό, αλλά δεν είμαι εξ ολοκλήρου πεπεισμένη με τις διαφορετικές προσεγγίσεις του σχεδιασμού.

Κοκκώσης: Είναι κυρίως ευκαιριακό, εκτός εάν μέσω αυτού υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας μηχανισμών συνέργιας.

Healey: Η πόλη του Βερολίνου έχει παράδοση στην ανάπτυξη της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον αλλά υποθέτει ότι υπάρχει προεργασία στην ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης με βάση μακροχρόνιες προσπάθειες. Αυτό που είναι ενδιαφέρον κατά τη γνώμη μου, είναι η ιστορία του κυβερνητικού μετασχηματισμού. Ποιες ήταν οι στιγμές της ευκαιρίας, πότε ένας χαρισματικός ηγέτης κατάφερε να κινητοποιήσει το κοινό, πότε θα υπάρξει κάτι που θα αφυπνίσει τους πολίτες, και θα δημιουργήσει μία στροφή από τη μεμονωμένη πρωτοβουλία στην αλλαγή της ρουτίνας και του τρόπου σκέψης.

Κοκκώσης: Αυτό παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για μας και θα ήθελα από εσάς ένα σύντομο σχόλιο. Διοργανώνουμε τους Ολυμπιακούς Αγώνες και σκεφτήκαμε ότι αυτό θα ήταν μια καλή ευκαιρία να κινητοποιηθεί η Ελληνική κοινωνία γύρω από το ρόλο της Αθήνας και για την πόλη για να διαδραματίσει έναν ευρύτερο ρόλο με τον ίδιο τρόπο που η Βαρκελώνη κατόρθωσε να αλλάξει την εικόνα της από μια μικρή επαρχιακή κωμόπολη σε μια σημαντική ευρωπαϊκή πόλη μετά από τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Υπάρχουν πολλοί λόγοι για τους οποίους δεν συνέβη αυτό τελικά. Η Βαρκελώνη είχε πολλές συγκυρίες, γιατί συνέπεσε με τον καιρό που η Καταλονία προσπάθησε να διαχωρίσει τη θέση της όσο το δυνατόν περισσότερο από την υπόλοιπη Ισπανία και να εκφράσει τη δική της ταυτότητα, επιπλέον υπήρχαν πολλοί ικανοί πολιτικοί των οποίων ο ρόλος ήταν να πείσουν τους ανθρώπους για αυτό και φυσικά έχουν ένα υπόβαθρο πολύ ισχυρής οργανωτικής δυναμικής. Είναι πολύ ενδιαφέρον ότι στην Αθήνα δεν λειτούργησε με αυτό τον τρόπο.

Healey: Όπως όλοι λέμε στη Μεγάλη Βρετανία δεν είναι απαραίτητα καλό να προχωρήσουμε σε αυτές τις διαδικασίες "μεγάλης έκρηξης" διότι μπορεί να είναι πολύ καταστρεπτικό για μερικά από τα πραγματικά προτερήματα και αποθέματα της κοινωνίας και δεν μπορούν επίσης να χειραγωγηθούν εύκολα. Το καλύτερο παράδειγμα, κατά τη γνώμη μου, είναι μια πόλη στη Μεγάλη Βρετανία, η οποία αμφιταλαντευόταν εάν θα έπρεπε να κάνει πρόταση και να κατέβει ως υποψήφια για τους Ολυμπιακούς αγώνες. Πριν από μερικά χρόνια υπήρχε μία έντονη συζήτηση σχετικά με το θέμα αυτό, με πολλούς από τους εμπλεκόμενους της πόλης να προτείνουν ότι ήταν πιθανώς η καλύτερη λύση, και ένας από τους πολεοδόμους-χωροτάκτες

είπε ότι "αυτό που θέλουμε δεν είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες, αλλά είναι η διαδικασία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες γιατί έτσι θα μπορέσουμε να εστιάσουμε την προσοχή μας". Αλλά στη συνάντηση ο επικεφαλής της αστυνομίας είτε "εάν πάρετε τους Ολυμπιακούς Αγώνες και έχετε μια προθεσμία, γνωρίζετε ότι πρόκειται να έχετε αυξημένη εγκληματική δραστηριότητα, επειδή θα έχετε διάφορους ανθρώπους που θα προσπαθούν να "εκμεταλλευτούν" την κατασκευαστική δραστηριότητα και θα πρέπει να κάνετε όλων των ειδών τις "πληρωμές" για να μπορέσετε να παραδώσετε εγκαίρως". Πραγματικά υπάρχουν πολλά ερωτήματα όχι μόνο σχετικά με την δυνατότητα διακυβέρνησης αλλά πολλοί άλλοι θα χειρίζονται ή θα προσπαθούν να χειριστούν την τεράστια δυσκολία του να παραδοθούν πολύ μεγάλα κατασκευαστικά έργα μέσα στις δεδομένες χρονικές προθεσμίες.

Κοκκώσης: Παρόλα αυτά υπάρχουν οφέλη, όπως για παράδειγμα ο εκσυγχρονισμός των υποδομών, αλλά δεν εκμεταλλευόμαστε τις δυνατότητες στο βαθμό που θα μπορούσαμε.

Healey: Κλείνοντας αυτή την πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση θα ήθελα να πω ότι μερικά από τα πολύ σημαντικά πράγματα που συμβαίνουν, μπορούν να αναλυθούν σε πολλά μικρότερα και ότι στο τέλος αυτό που πρέπει να κάνουμε είναι να μπορέσουμε να εμπνεύσουμε και να κινητοποιήσουμε τον κόσμο.

Κοκκώσης: Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω που ήσασταν μαζί μας σήμερα και για τον χρόνο που μας διαθέσατε.